

MESOPOTAMIA

referat la desen
referat la desen

țara dintre fluvi

Sîrb Cătălin

Cea dintai civilizatie a antichitatii s-a constituit in zonele vailor fertile ale MESOPOTAMIEI(nume dat de greci, insemnand « Tara dintre fluvii »_ Tigru si Euftrat), tara care se intindea pe o lungime de aproape 1.000 km si o latime maxima de aproximativ 400 km. »Civilizatia Mesopotamiei a constituit baza si modelul civilizatiei popoarelor vecine si a influentat indirect chiar si civilizatia mai putin veche a Greciei si a Occidentului »(G. Furlani).In mod direct, influenta aceasta a fost net predominanta in primul rand asupra a trei asemenea civilizatii periferice : elamita, urartiana si hitita. Dintre acestea, doar ultima s-a configurat cu o relativa originalitate si complexitate ; toate tri insa, se pare ca n-au facut decat sa primeasca elemente mesopotamiene, fara a da in schimb nimic civilizatiei « tarii dintre fluvii »

In realitate, Mesopotamia a insumat contributiile civilizatorice si culturale a trei popoare distincte a caror istorie s-a desfasurat pe teritoriul sau..

Cel mai vechi, sumerienii, au ocupat sudul tarii de-a lungul coastei Golfului Persic. Apoi, akkadienii de origine semita, stabiliti in zona centrala(pana la latitudinea actualului Bagdad), fondatorii Babilonului (Bab-ili="poarta zeului" Marduk). In fine, asirienii, triburi razboinice pornite din regiunile muntoase din nord.Incat la rigoare s-ar putea vorbi, separat, de o civilizatie sumeriana, o civilizatie akkadiana si o civilizatie asiriana, ca de tot atatea aporturi cu profiluri proprii ale unor popoare deosebite ca rasa, caracter, limba, traditii si nivel de cultura. Printr-un indelungat proces de contacte si de fuziune a lor s-a constituit ceea ce numim "civilizatie mesopotamiana"-ca o suma de date, ca o sinteza care de-a lungul a trei milenii de coexistenta a cunoscut si fenomene de integrare, si perioade de predominare politica si culturala a unui popor sau a altuia.

Viata sociala

Cele mai ample informatii despre felul de organizare familiala, sociala, administrativa si politica a Mesopotamiei ni le furnizeaza Codul lui Hammurabi.Redactat in sec. Al XVIII-lea i.e.n., acesta este o codificare a mai multor legi stravechi sumeriene si akkadiene;ca atare reflecta si realitati din epoci mult mai vechi.

Codul lui Hammurabi are o exceptionala valoare documentara nu numai sub raportul juridic, al legislatiei, ci in primul rand ca document asupra vietii sociale sumero-babiloniene, in general.Vechimea, caracterul sau arhaic este atestat de pilda de formularea-acea mai veche pe care o cunoastem-a "legii talionului"("daca cineva a scos ochiul unui om liber sa se scoata si al lui...Daca cineva a scos dintele unui om egal cu el sa I se scoata si dintele lui » C.H., 196, 200).Un articol dintr-un vechi cod sumerian permitea tatalui sa-si vanda copiii ca sclavi ;C.H. confirma ca barbatul isi putea vinde creditorului sau sotia, fiul ori fiica, dar numai pe o durata de trei ani.

In schimb tatal nu putea sa-si dezmosteneasca copiii decat in cazuri grave si printr-o decizie a tribunalului(C.H., 168).Se practica de regula monogamia ; dar daca sotia nu a avut copii, sotul putea sa-si I a o a doua sotie « ...dar aceasta nu va sta pe picior de egalitate cu prima sotie ».Sclava care daruia stapanului sau un copil devenea libera(C.H., 146).O casatorie incheiata fara un act scris nu era considerata valabila(C.H., 128).Cand sotia nu era in stare sa conduca un menaj, sotul o putea repudia sau obliga sa ramana ca sclava(C.H., 141).

Barbatul, deci, isi putea aduce in casa o « sotie secundara », care insa trebuia sa arate supunere sotiei « principale » ; in caz contrar aceasta o putea vinde ca sclava.

Pe de alta parte insa regimul social ii asigura femeii unele drepturi care, considerand in general pozitia femeii in Orientul Antic, ne surprind. Barbatul care isi repudia fara motiv sotia de la care n-avea nici un copil, trebuia sa-I restituie integral zestrea, plus o parte din averea agonisita impreuna. De asemenea, celei de-a doua sotie cu care a avut copii : intreaga dota si jumatate din averea sotului, pentru a-si putea creste copiii (C.H., 137). Apoi : « mama poate lasa dreptul de mostenire copilului ei pe care il iubeste mai mult » (C.H., 150). Sotul isi putea repudia sotia numai printr-o hotarare a tribunalului, si numai pentru motive serioase : sterilitate, boala grava (in acest caz sotul era obligat sa o gazduiasca in casa lui si sa-I asigure intretinerea toata viata C.H., 148), sau negliizarea indatoririlor sale de sotie ; ultimul din aceste motive putea lua forme posibile chiar de pedeapsa capitala (daca femeia « nu se ingrijeste de casa si pleaca, isi ruineaza casa si-si neglijeaza sotul, atunci femeia aceea va fi aruncata in apa » C.H., 143). Dar femeia care nu putea avea copii ii putea oferi sotului, drept alternativa, o sclava (care nu putea fi vanduta si care devenea libera impreuna cu copiii dupa moartea stapanului). Daca sotul a fost prins si luat in robie, iar in casa lui nu a ramas nimic de mancare, sotia putea trai cu un alt barbat si sa aibe cu el copii (C.H., 134-136). Altminteri, sotia adulterina era posibila de pedeapsa capitala : prinsa in flagrant delict, sotul o putea ineca, impreuna cu amantul ei (C.H., 129). Acesta este singurul caz in care adulterul unui barbat putea fi pedepsit !

In societatea asiriana, situatia femeii era incomparabil mai ingrata. Aici, sotia putea fi repudiata oricand, fara nici o hotarare judecatoreasca si fara sa I se acorde vreo compensatie. Barbatul isi putea lua oricand una sau mai multe concubine, carora sa le acorde regim legal de sotii. Obiceiul leviratului capata la asirieni forme barbare : dupa moartea sotului, femeia era obligata sa se casatoreasca cu fratele lui, cu tatal lui, sau chiar cu un fiu al sotului ei dintr-o alta casatorie ! Barbatul avea dreptul sa-I aplice sotiei pedepse corporale grave (si, fireste, in caz de infidelitate, sa o ucida). Tatal isi considera fiicele ca pe simple sclave, putandu-le vinde oricand.

In toata istoria Orientului Antic nu gasim forme atat de cumplite de sclavie familiala ca la asirieni.

Cultul

Practiciile cultului religios se desfasurau exclusiv in temple. Cum gandirea religioasa a mesopotamienilor ii concepea pe zei ca fiind asemenea oamenilor (organizati in familii, facand calatorii, fiind inzestrati cu patimi sau cu sentimente frumoase, asemeni oamenilor), fireste ca si zeul isi avea si o "casa" a lui, care era templul. De notat este ca numele tuturor templelor sumeriene incepea cu "e", care in limba sumeriana inseamna "casa". Esagil - "casa cu acoperisul pana-n cer", Etamenaki - "casa a carei temelie este cerul si pamantul", etc. "Exista in Babilon (se precizeaza intr-o inscriptie) in total 53 de temple inchinate mariilor zei, 55 de temple mai mici ale lui Marduk, 300 ale divinitatiilor pamantului, 600 ale divinitatiilor cerului, 180 de altare ale zeitei Istar, 180 ale zeilor Nergal si Adad si alte 12 altare ale altor zei". Zeii aveau si ei nevoia umana fireasca de a se hrani, deci preocuparea principala a preotiilor templului era de a le prezenta - zilnic si la ore fixe - mancarea copioasa si variata prescrisa de ritual, pe o masa sfintita impodobita cu flori si invaluita in fum de tamaie

„Zeii si zeitele erau serviti cu mancaruri de doua ori pe zi, cu tot cu ceremonialul de rigoare. Se credea ca zeii consumau alimentele prin simplul fapt de a le privi, si in felul acesta isi mentineau vitalitatea si puterea de-ai proteja pe credinciosi” (Edw. L. Farmer)

Fiecare templu avea un numar impunator de preoti. Preotii erau organizati pe categorii si functii, intr-o ierarhie riguros stabilita. Existau peste 40 de functii sacerdotale diverse, printre care si cele ale preoteselor si ale prostituatelor templului (hierodule), care locuiau intr-un fel de manastire din apropierea templului; ele se puteau casatori dar nu puteau avea copii. Unele sarbatori aveau in program si "ritualuri sacre", de fapt orgii, care insa nu scandalizau intrucat erau interpretate ca acte de cult — Tarziu, in sec. V i.e.n., Herodot noteaza: "dar cel mai rusinos din obiceiurile cate le au babilonienii este acesta: fiecare femeie din tinut are datoria, o data in viata ei, sa stea in templul Afroditei /recte: Istar/ si sa se dea unui barbat strain" (Istorie, I, 199) — Templul nu era deschis niciodata multumii de credinciosi; acestia participau numai la ceremoniile oficiate la sanctuarele, la altarele din curtea templului. Actele rituale le cultului constau in ofrande si sacrificii de animale, in cantare de psalmi si litanii, in recitarea de imnuri si rugaciuni. Spre deosebire de egipteni, ale caror imnuri celebrau gloria zeilor, si marturiseau dragostea si recunostinta credinciosilor, mesopotamienii se dovedeau a fi mai practici si mai interesati; caci fiecare imn se incheia prin a cere zeului o favoare! in general vorbind, zeii mesopotamieni erau mai mult temuti decat iubiti.

Credinta intr-o «viata de dincolo» este si la mesopotamieni atestata de cultul mortuilor. Un cult care uneori putea lua forme barbare, ca si in cazul mormintelor din Ur, unde in fiecare mormant au fost sacrificati in cadrul ceremoniei funebre intre 3 si 74 de persoane: curteni, servitori, soldati, muzicanti si femei din palatul regal, impodobite cu bijuterii pretioase. Printre cele 1850 de morminte din Ur descoperite (cf. L. Woolley), 16 sunt «mormintele regale», cu 1-4 camere fiecare, datand din intervalul 3500—3200 i.e.n., dar dupa cronologia scurta, intre 2700 si 2500 i.e.n. Intre mormintele care contin mai multe victime sacrificate pentru a-I tine companie stapanului regal in viata sa viitoare, sunt cele care poarta numarul: 800 (cinci soldati si zece femei de la curte), nr. 1332 (43 de persoane), nr. 1050 si nr. 1157 (fiecare cate 50 de persoane), nr. 1237 (74 de persoane, dintre care 68 de femei) cf. A. Parrot, *Arch. Més.* Binenteles ca acestea au fost cazuri-limita; curent insa a ramas obiceiul ca alaturi de defunct sa fie ingropate obiectele sale personale. Se credea ca dupa moarte spiritul difunctului un fel de umbra desprinsa de trup, tulbura viata celor ramasi in viata, ratacind fara sa afle odihna, daca n-a fost inmormantat cu tot ritualul cuvenit. Daca insa s-au facut toate onorurile funebre cunoscute, spiritul va cobori in intunecatul regat al mortuilor despre care se vorbeste la finalul *Epopeii lui Gilgames*; un barcaiu il va trece peste un rau (precum Charon peste Styx), ducandu-l in «taramul din adancuri», in «tara de unde nu este intoarcere».

Scrierea, invatamantul

Scrierea sumeriana—poate cea mai veche din lume care a putut fi descifrata—aparuta in prima jumătate a mileniului al IV-lea i.e.n., s-a nascut prin stilarea unor semne pictografice, semne care desemnau simplificand obiecte sau fiinte. Initial deci pictograma avea valoare de substantiv. Apoi a fost compus verbul, prin alaturarea a doua pictograme: picior+drum=a merge, stea(ceea ce insemna si cer)+apa=a ploua, s.a.m.d. Ulterior, cand

pictograma a capatat o valoare fonetica, figura nu a mai reprezentat respectivul obiect, ci a ajuns sa exprime un sunet sau o silaba. In faza urmatoare, figura sugera nu un sunet (sau o silaba) ci o idee; din acest moment pictograma a devenit o ideograma. Prin schematizarea extrema a figurii desemnate de pictograma si a gruparii lor, s-a ajuns (din necesitatea de a scrie mai rapid) la semne arbitrare, gravate pe tablite de argila proaspata cu ajutorul unui stilet de trestie cu capatul taiat oblic, care lasa pe tablita o urma asemanatoare celei a cuiului de potcovar.

Aceasta scriere « cuneiforma » (lat. *Cuneus* =cui), definitivata ca atare in jurul anului 3500i.e.n., a fost folosita timp de trei milenii, preluata fiind de la sumerieni de catre akkadieni si asirieni ; dupa care s-a raspandit din Egipt pana in Asia Mica si la aproape toate popoarele din Orientul Apropiat. In aceasta scriere au fost redactate documentele priviind aproape toate aspectele vietii mesopotamiene, pe tablite de argila, din care s-au descoperit pana azi mai bine de 300000. Pornind de la ideograme, sumerienii au ajuns, chiar in jurul anului 3000i.e.n., la semne silabice (dupa cum o dovedesc tablitele gasite la Djemet Nasr). Scrierea alfabetica_a carei inventie este atribuita fenicienilor_se citea de la dreapta la stanga ; sau_pentru a usura exercitiul lecturii_intr-un fel putin mai ciudat, numit *boustrophedon* (in gr.), care consta in a scrie un rand de la dreapta la stanga, randul urmator de la stanga la dreapta,s.A. Unele vechi inscriptii vechi grecesti sunt scrise in *bousTrophedon_fapt* ce pare a confirma si el ipoteza derivatiei alfabetului grec din cel fenician.

Scribii mesopotamieni au inventat si « plicul'', de asemenea din argila. Tablita scrisa si semnata era infasu *Evolutia scrierii cuneiforme babiloniene*. Rata intr-o foaie subtire de lut, pe care scribul repeta textul de pe tablita, precum si semnaturaile martorilor si ale partilor contractante. In caz de contestatie, se spargea involucrul si se confrunta documentul exterior cu cel interior—care era decisiv. Partile contractante si martorii semnau, dar nu cu mana (caci numai scribii stiau sa scrie), ci aplicand pe lutul moale sigiliul cilindric personal_pe care fiecare il purta cu un snur legat la gat ;dedesuptul amprenteii lasate de sigiliu scribul scria numele proprietarului sigiliului (cf. A. Mondini)

Dificila scriere cuneiforma se invata in scoli. Existenta acestora este documentatata incepand din al III-lea mileniu i.e.n.La inceput anexe ale templelor sau curtiiilor regale, scolile au devenit mai tarziu institutii laice, avand ca obiect principal de invatamant scrierea. Apoi « planul de invatamant » -a imbogatit cu studiul matematicii, al geodeziei, al metrologiei, al geografiei, s.a., incepand cu mil. Al II-lea i.e.n.,al limbii sumeriene, care va disparea ca limba vorbita, dar va continua apoi « planul de invatamant » -a imbogatit cu studiul matematicii, al geodeziei, al metrologiei, al geografiei, s.a., incepan Dupa aprox. Anul 200 i.e.n. locul limbii sumeriene in practica curenta a fost luat de limba semitica a akkadieniilor, babiloniana, mult superioara prin precizie si posibilitatile ei de a exprima nuantele gandirii si ale sentimentelor.In ultimul mileniu i.e.n., in Orientul Apropiat va ajunge sa predomine limba aramaica ; aceasta va inlocui sistemul silabic din scrierea cuneiforma cu sistemul alfabetic imprumutat de la feniceni, folosind mai tarziu si mijloace materiale de scriere mai practice decat cele folosite pentru tablite de argila si anume, cerneala, papirusul si pergamentul.

Scribii_indispensabilii functionari ai administratiei statului si templelor_provineau exclusiv din familii bogate. Impartiti pe categorii_dupa functii si specialitati_scribii puteau ajunge usor la cele mai inalte demnitati in stat.Nu existau scribi-femei la sumerieni, decat la babilonieni, dupa 1800i.e.n.

Scoliile sumero-babiloniene (dintre care unele vor ajunge mai tarziu sa aiba o structura intrucatva de academii) erau adevarate citadele ale culturii. Incepand din secolul al XVIII-lea i.e .n. acestor scoli le-au fost anexate biblioteci foarte bine dotate si organizate, ca de exemplu bibliotecile-arhive din orasele Ninive si Mari, din secolul VII i.e.n., aveau fiecare un fond de peste 20000 de tablite.In biblioteci se pastrau opere insumand cunostintele castigate pana la data respectiva, in toate domeniile.Dar activitatea scoliiilor sumeriene si babiloniene nu se limita doar la invatamant sau la copierea si studierea operelor din trecut ; ci tot aici se compuneau si opere religioase sau literare noi.